

EL LLAST DE LES RELACIONS ECONÒMIQUES I FINANCERES DE CATALUNYA AMB ESPANYA: UN FRE PER AL PROGRÉS ECONÒMIC I SOCIAL

Guillem López Casasnovas

Institut d'Estudis Catalans, 17 de desembre de 2012

Vull pensar que el que escric traspua seny. Té a veure amb l'experiència resultant del dia a dia de moltes de les coses que han portat al trasbals en què es troben les relacions entre Catalunya i Espanya. Reflexionar sobre aquestes relacions pretén, com a mínim, significar-ne raons i orientar possibles solucions. Assenyalaré catorze punts que han tingut un desenvolupament en el passat prou allunyat del sentit comú i que mereixen, ara més que mai, consideració.

1. La ignorància, malacriança o maledicència del que ha de ser la solidaritat «entre els homes i les terres d'Espanya» ho ha acabat enverinant tot. No s'ha volgut mai reconèixer per part dels seus beneficiaris que un anivellament redistribuidor en què l'assignació de recursos atorga igual capacitat de despesa (per fer front, posem, a les prestacions fonamentals de l'estat de benestar), quan les contribucions fiscals dels habitants dels distints territoris són força diferents, incorpora ja prou elements significatius de solidaritat. Penalitzar en negatiu les assignacions dels que més aporten té mala justificació i, en tot cas, difícil exigència de compliment.

2. La pretensió redistributiva que impedeix capacitats similars de despesa agregada, *macro*, sobre el territori, al servei dels seus ciutadans és incompatible amb garantir després els drets d'aquests al nivell *micro*, de la prestació individualitzada concreta. Així, respecte d'un dret universal (àdhuc protegit per una llei estatal!), que un gestor de la despesa pública hagi de demanar que l'usuari complementi amb peatges, taxes i copagaments els recursos que no es reben en raó d'aquell sobreenivellament és un disbarat.

3. Descentralització i uniformitat són conceptes contradictoris. Precisament el que fa la solució federal és evitar imposar una preferència homogènia. Ni els impostos ni les despeses són els mateixos en els estats compostos. En un context de responsabilitat fiscal, ni l'enveja ni el trencament de la cohesió no són arguments plausibles.

4. Els nivells de recursos assignats centralitzadament i la despesa feta de manera descentralitzada recullen realitats diferents. No es pot llegir com a desigualtat «a corregir» el que una comunitat o un individu, des de la seva major capacitat fiscal o prioritjació diferencial de la despesa, dediqui més recursos als assignats inicialment de manera externa. No es pot castigar a qui més esforç fa.

5. És prou sabut que un euro no compra el mateix sobre la geografia. Assignar recursos ignorant aquesta realitat condemna determinats ciutadans a prestacions reals inferiors a la resta, fins i tot en el cas d'haver realitzat majors contribucions.

6. En un sistema de finançament pactat amistosament, els impostos que paguen els ciutadans d'un territori són també, poc o molt, de les jurisdiccions territorials que els representen. No són una regal més o menys discrecional, més o menys políticament arbitrari, d'una de les parts.

7. Si els drets a rebre recursos per part de les diferents jurisdiccions són prou clars i els acords es respecten lleialment, qui té la clau de la caixa no hauria de ser decisiu. De fet, les parts podrien encarregar la recaptació a un tercer! Contràriament, en context de desconfiança, aquella premissa resulta decisiva.

8. Qui ha de disposar de més facilitat per a poder endeutar-se és prioritàriament qui té els compromisos de despesa més importants per al benestar de la ciutadania, derivats per unes lleis que generen unes obligacions que son altrament no finançables a la fase baixa del cicle econòmic, que és quan, a més, són més importants.

9. Preservar la llengua, la cultura i la identitat d'una comunitat ha de ser una preocupació col·lectiva de totes les comunitats que conviuen. Si la part dominant no ho fa, l'asimetria en el tractament financer per la responsabilitat de l'altra part està més que justificada, tot i que l'aboqui al dèficit.

10. A l'efecte de valorar les raons per les quals una jurisdicció (comunitat autònoma, per exemple) té en un moment donat més dèficit públic, s'ha de considerar tant l'assignació de recursos que té com la despesa que les altres jurisdiccions (l'administració central, per exemple des de les seves competències) fan en el territori de l'altra. Finançar necessitats poblacionals per sota de la mitjana promou que una jurisdicció es vegi abocada al dèficit per a preservar drets i obligacions meritades, tant en situació de crisi econòmica com en la seva absència.

11. A fi i efecte de valorar el deute d'una jurisdicció, cal considerar durant quant de temps l'anterior insuficiència s'ha mantingut i com de desigual ha estat històricament el repartiment de competències. Madrid, en aquest sentit, mai no pot ser contrafactual: rep les transferències més tard, opera per mitjà de concessions administratives que amaguen part del seu deute, els dèficits propis estan inextricablement confosos amb els de l'Ajuntament de Madrid —que quasi bé coincideix demogràficament amb la comunitat— i amb els de l'Estat, del qual és capital. No procedeix, doncs, en aquesta situació treure de polleguera el seu dèficit, deute o suposada balança fiscal.

12. Quan una comunitat demana crèdit i ha d'argumentar que la capacitat de retornar-lo depèn dels diners que li donarà —si el dóna i quan el dóna— un tercer, no pot resultar després una sorpresa que la seva solvència estimada sigui nul·la. Una comunitat desenvolupada que pugui fruit d'un finançament propi a partir dels recursos que generi, per la seva capacitat de produir renda i riquesa, no pot sinó millorar les seves qualificacions creditícies.

13. Les institucions de l'Estat són institucions de totes les parts que es diu que l'integren. Un estat plurinacional no confon mai *estat* amb *govern central*.

14. No es pot predicar allò que no es practica. Acusar els catalans d'insolidaris des dels propis beneficis que atorga el concert econòmic foral que es nega als altres és immoral. Criticar com a privilegi des de l'oposició allò que després es defensa i frueix quan s'és al govern és, senzillament, hipocresia.

¿Sap l'amable lector que ha llegit fins aquí quants d'aquests principis han estat respectats en les relacions fiscals i financeres entre el Govern central i la Generalitat catalana? Doncs bé, pràcticament CAP. ¿A quin teulat creu vostè que està, per tant, la pilota per a futurs moviments si és el cas, en favor d'un *jogo bonito* i d'una *entente cordiale*?

A trobar solucions, no hi ajuda la demagògia, per molt que sigui la faramalla de la vestimenta econòmica amb què circuli. Aquests dies ho veiem una altra vegada en el tema del dèficit fiscal. En efecte, la qüestió de les balances fiscals ha esdevingut terreny abonat per als acadèmics frontistes. No és cert que en el seu còmput hi hagi diversitat de metodologies i, per tant, resultats ambigus, sinó que sovint amb el càlcul de la balança fiscal s'adrecen respostes a preguntes diferents. Què passaria si Catalunya, com a suma dels seus ciutadans, es pogués finançar a partir dels seus propis recursos per a fer front a les seves (i no imputades per tercers)

necessitats de despesa, i comparar aquest resultat amb la realitat? Aquesta és una qüestió diferent d'estimar quina és la suma de residus fiscals individuals entre la càrrega del gravamen tributari i els beneficis potencials que poden rebre a canvi els ciutadans. Aquesta segona pregunta, a diferència de la primera, es pot respondre obviant el territori i les seves institucions representatives. Es com si no hi hagués catalans, sinó «espanyols que viuen a Catalunya». Ignora el sentit de pertinença dels catalans, que fa que aquell balanç s'exigeixi en democràcia, per mitjà del seu parlament, per al conjunt del país i no es qüestiona entre les seves parts o famílies. Diferents preguntes comporten, així, diferents metodologies. El que passa és que a Catalunya, amb un suport quasi total encara avui al parlament català (i a l'espanyol, quan la instància de minoria catalana es va plantejar aquesta pregunta i es va demanar la resposta des de l'Institut d'Estudis Fiscals), és la primera i no la segona pregunta la que es demana respondre. El que no es pot fer és contestar la primera amb la metodologia de la segona. Mesclar metodologies i construir-hi escenaris per a debilitar la resposta amb xifres dispars és el que fan aquells analistes a qui no els agrada la pregunta formulada. Com que no tenen legitimitat per a negar-la, la responen amb un ball de xifres per a diluir-la. De manera similar, trobem anàlisis econòmiques sobre la viabilitat de la independència fetes des de conjectures d'escenaris contingents, que estan lluny de ser axiomes dels quals es derivin efectes definitius. Més aviat són supòsits polítics que aquells economistes fan segons la seva conveniència ideològica, això sí, sense signar pel partit al qual pertanyen.

Per tant, no pot resultar una sorpresa la situació en què ens trobem. I és que a Catalunya, en aquestes condicions, es reconeixen cada cop com a tals menys «espanyols que viuen a Catalunya» —com li agrada dir a una de les parts—, i s'hi identifiquen més ciutadans que com a catalans no volen continuar essent forçadament espanyols d'aquesta Espanya. Posats a escollir nacionalisme de pertinença, un de propi es comença a veure amb més simpatia que un d'aliè, que es viu com a imposat i que, de tant en tant, mostra un imperialisme històric que regira. També aquest sentiment es comença a instal·lar en el terreny econòmic. Molts pensen ja que «sols ja ens n'hauríem sortit, de la crisi. No per ser més llestos, potser, sinó també pel fet que Espanya és un estat molt heterogeni, des d'un sud que té alguns tics "grecs" fins a un nord *euskaldun* que va "a la seva bolla", de manera que és molt difícil uniformitzar polítiques econòmiques i que s'acabi tirant pel comú denominador, normalment del més empobrit».

En tot cas, a més, pot no ser l'economia aquí la qüestió més important. Com deia un conegut cubà, «el problema no poden ser els diners, perquè no n'hi ha». La manca de seny, la imposició i no l'acord, el fet de construir escenaris de por i de no cercar complicitats, etcètera, acaba afectant allò més preuat que la gent entén que atempta contra la seva dignitat. Aquest, potser, és avui el problema principal.